

Šepetos pelkės tyrėjai – Žemės ūkio akademijos mokslininkai

Aurika Ričkienė

Gamtos tyrimų centras

Akademijos g. 2, LT-08412 Vilnius

SANTRAUKA

XX a. pirmoje pusėje Šepetos aukštapelkę tyrė Vytauto Didžiojo universiteto botanikai ir Žemės ūkio akademijos mokslininkai. Visi jų tuo metu atlikti darbai yra reikšmingi, tačiau didžiausią išliekamąją vertę ilgalaikiam buveinių ir augalijos pokyčių vertinimui turi Žemės ūkio akademijos mokslininkų atliktas darbas ir publikuota monografija „Šepeta. Aukštapelkio monografija“. Joje užfiksuoti duomenys yra vieninteliai išlikę patvirtinti šaltiniai apie šiuo metu sunaikintos Šepetos pelkės paviršiaus ir vandenų geografiją, augalų įvairovę ir bendrijas. Tai, kad tyrimai buvo atlikti Žemės ūkio akademijoje, lėmė dviejų mokslininkų – Vinco Vilkaičio ir Kazio Brundzos – mokslinis pasirengimas. Šepetos pelkę tyręs kolektyvas po Antrojo pasaulinio karo nebeatsikūrė dėl pasikeitusių istorinių aplinkybių.

Reikšminiai žodžiai: Erikas Purvinas, Jonas Grigas, Jonas Vengris, Juozas Juodis, Kazys Brundza, pelkių tyrimai, Viktoras Ruokis, Vincas Vilkaitis, Žemės ūkio akademija.

XX a. pradžioje Europoje sparčiai plėtojosi durpių gavyba, buvo ieškoma naujų išteklių, tiriamos pelkės ir durpynai. Dar XIX a. durpynų tyrimai buvo gerai išvystyti Vokietijos imperijoje. Todėl nenuostabu, kad pirmoji moksliskai ištirta pelkė dabartinėje Lietuvoje yra Aukštumalos aukštapelkė (Weber 1902), esanti Šilutės rajone, t. y. teritorijoje, kuri nuo XIX a. vidurio iki 1923 m. priklausė Vokietijos imperijai. Nuostabu yra tai, kad kompleksinis šios pelkės tyrimo metodas, apimantis įvairias mokslo sritis (botanikos, geologijos ir geografijos), tapo pelkių tyrimo standartu Šiaurės ir Vidurio Europos šalyse. Panašiai buvo tiriamos Estijos (Paasio 1939), Suomijos (Paasio 1933), Švedijos (Osvald 1923) pelkės. Nuo kaimynų neatsiliko ir Lietuvos mokslininkai. Trečiajame XX a. dešimtmetyje Žemės ūkio akademijos mokslininkų V. Vilkaičio ir K. Brundzos iniciatyva susibūrė tyrėjų grupė, kuri per palyginti trumpą penkerių metų laikotarpį kompleksiskai ištyrė Kamanų ir Šepetos aukštapelkes (Brundza 1936, 1940). Tyrimų pagrindu buvo publikuotos dvi monografijos „Kamanos. Geologiškai botaniška studija“ (Brundza 1936) ir „Šepeta. Aukštapelkio monografija“ (Brundza 1940). Abiejose monografijose užfiksuoti pelkių tyrimo duomenys šiuo metu yra vertingi archyviniai dokumentai, bylojantys apie šių pelkių buveinių ir augalų įvairovę, jų augalų bendrijų sudėtį XX a. pradžioje. Ypač vertinga medžiaga yra apie Šepetos pelkę (Brundza 1940). Žemės ūkio akademijos mokslininkai atliko labai svarbų darbą – ištyrė Šepetos pelkę dar iki jos sunaikinimo. Šiame straipsnyje, remiantis Šepetos pelkės tyrėjų mokslinės veiklos analize ir bendru istorinių aplinkybių kontekstu, bandoma atsakyti į klausimus: kodėl XX a. pradžioje pelkių tyrimai pradėti Žemės ūkio akademijoje (1 pav.), o ne kitose mokslo įstaigose, ir kodėl kolektyvas netęsė tyrimų pokariu.

1 pav. Žemės ūkio akademija Dotnuvoje. Centriniai rūmai. Autorius: Kazys Lukšys. Sukurta: XX a. 3 deš. – XX a. 4 deš. Fotografijos saugojimo vieta: Lietuvos nacionalinis muziejus. Objekto panaudojimo teisės: CCBYNCND.

Fig. 1. Central building of the Agriculture Academy in Dotnuva. Photo by Kazys Lukšys. The third-fourth decade of the 20th century. Storage place: the National Museum of Lithuania. The right-of-use holder is CCBYNCND.

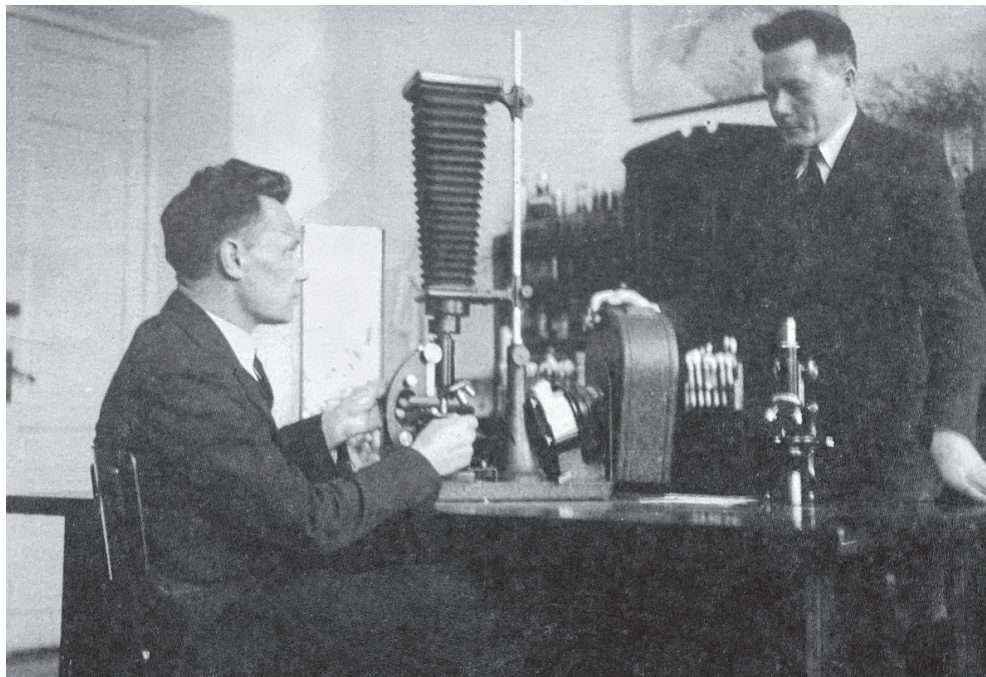
Tyrimo medžiaga ir metodai

Duomenų apie Šepetos pelkės tyrėjus ieškota: Visuotinėje lietuvių enciklopedijoje, bibliografinėse rodyklėse (Šapiraitė 1971), apžvalginėse institucijų publikacijose (Žemės ūkio akademija 1934; Motuzas, Raudonius 1999), biografinėse knygose ir apžvalginuose straipsniuose (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003; Klimavičiūtė 2002; Šlapakauskas 2003, 2008; Stanys, Šlapakauskas 2008). Peržiūrėtas Kazio Brundzos šeimos fondas Lietuvos centriniam valstybės archyve (Fondas R-479, apyrašai 1–4). Pasinaudota Eriko Purvino prisiminimų rankraščiu, saugomu Lietuvos augalų fiziologų draugijos bibliotekoje, Gamtos tyrimų centro Augalų fiziologijos laboratorijoje, Akademijos g. 2, Vilnius.

Šepetos pelkės tyrėjai

Monografijos „Šepeta. Aukštapelkės monografija“ (Brundza 1940) pratarmėje rašoma: „Mūsų kolektyvas šiuo kart jau nusistovėjo toksai: Brundza K., Grigas J., Juodis J., Purvinas E., Ruokis V., Vengris J., Vilkaitis V., Žemaitis M.“. Jeigu šiandien pažvelgsime į visų šių tyrėjų gyvenimo kelio vingius, matysime, kad visų jų gyvenimas istoriškai sudėtingame XX amžiuje buvo labai skirtingas, paveiktas istorinių aplinkybių, o mokslinė veikla formavosi mokslo krypčių ir aktualių mokslo uždavinių vystymosi kontekste.

Kazys Brundza – monografijos „Šepeta. Aukštapelkio monografija“ redaktorius. 1940 m. tirdamas šią pelkę, jis buvo dar jaunas, 37 metų, net daktaro disertacijos neapgynęs tyrėjas (2 pav.). Vėliau jis tapo vienu įtakingiausių XX amžiaus Lietuvos mokslininku, įvairių su augalais, mikroskopiniais grybais ir mikroorganizmais susijusių mokslo sričių pradininku ir vystytoju¹. 1926 m. pradėjęs mokslus Lietuvos universiteto Biologijos skyriuje, K. Brundza pasirinko studijuoti botaniką. Jo diplominiam darbui „Medžiaga Lietuvos *Erysiphacėjų* florai“, kaip ir daugumos botanikų, studijavusių Lietuvos universitete, vėliau Vytauto Didžiojo universitete, vadovavo botanikas prof. Konstantinas von Regelis (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003). 1933 m. gavęs Vytauto Didžiojo universiteto diplomą, K. Brundza tęsė darbus Žemės ūkio akademijos Taikomosios botanikos katedroje². 1934 m. jis buvo priimtas dirbti Žemės ūkio rūmams priklausiusios Augalų apsaugos stoties Fitopatologijos skyriaus vadovu (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003). Trečiajame XX a. dešimtmetyje K. Brundza stažavo Prancūzijoje, Paryžiaus L. Pasteur'o instituto Mikrobiologijos laboratorijoje ir Sorbonos universiteto Žemės ūkių augalų laboratorijoje. Gilindamasis į fitopatologijos mokslą K. Brundza susipažino ir su mikrobiologijos mokslo pagrindais (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003; Šlapakauskas 2003). 1937 m. Žemės ūkio akademijoje K. Brundza pradėjo dėstyti augalų fiziologijos ir mikrobio-

2 pav. Kazys Brundza (stovi) ir Steponas Čerapas Žemės ūkio akademijos Botanikos kabinete 1938 m. Iš: Rašomavičius V., Klimavičiūtė J. (red.), 2003: Profesorius Kazys Brundza. Vilnius.

Fig. 2. Kazys Brundza (standing) and Steponas Čerapas in the botany classroom of the Agriculture Academy. 1938. Obtained from: Rašomavičius V., Klimavičiūtė J. (eds), 2003: Profesorius Kazys Brundza. Vilnius.

- 1 K. Brundza gimė 1903 m. rugsėjo 13 d. Parausių kaime, Paežerių vlsč., Vilkaviškio apsk. 1925 m. baigė Marijampolės Rygiškių Jono gimnaziją (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003).
- 2 1927 m. K. Brundza įsidarbino Žemės ūkio akademijoje, kadangi buvo dar studentas, gavo asistento vietą Taikomosios botanikos katedroje, kuriai vadovavo Vincas Vilkaitis (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003).

logijos kursą, praktikos darbams įkūrė Mikrobiologijos laboratoriją (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003; Šlapakauskas 2003). Tiek K. Brundzos išsilavinimas, tiek jo moksliniai tyrimai, atliekami Žemės ūkio akademijoje, buvo labai artimi žemės ūkio mokslams, tad kas gi galėjo paskatinti parazitinių grybų ir mikrobiologijos sričių specialistą tirti pelkes?

K. Brundzos gyvenimo ir veiklos tyrimai leidžia teigti, kad K. Brundza neatsitiktinai tapo dviejų pelkių tyrimų organizatoriumi ir monografijų redaktoriumi. Dar mokydamasis Lietuvos universitete, bet jau dirbdamas Žemės ūkio akademijoje, 1929 m. K. Brundza turėjo galimybę susipažinti su pelkių tyrimo metodais, kai buvo pakviestas talkininkauti ekspedicijose Tartu universiteto botanikui Pauliui Thomsonui³. Pastarasis buvo atvykęs į Lietuvą ištirti kai kurių Lietuvos pelkių. Šių ekspedicijų metu buvo aplankytos Ežerėlio, Amalvos ir Gabijauriško pelkės. Šiose ekspedicijose K. Brundza išmoko pelkių tyrimuose taikyti palinologinį metodą, kuriuo galima nustatyti, kokios augalų rūšys augo pelkėje praeityje, koks pelkėje slūgsančių durpių amžius. 1930 m., susidomėjęs pelkių tyrimais, K. Brundza išvyko stažuotis pas P. Thomsoną į Estiją. Grįžęs savarankiškai tyrinėjo netoli tėviškės esančias Gabijauriško⁴, Pakaimynių, Amalvos, Galubalio ir Užpjaunio pelkes. Sukauptą medžiagą analizavo, bendrino, rengė nedidelę monografiją apie Gabijauriško pelkę (LCVA. F. R-479, ap.1, b. 1)⁵. Kadangi palinologinis tyrimo metodas leidžia nustatyti ir į pelkes patekusių pašalinių daiktų amžių, jis yra taikomas ir archeologiniuose tyrimuose. K. Brundza šiais klausimais bendravo su istorikais ir netgi 1933 m. dalyvavo Kauno miesto muziejaus direktoriaus E. Volterio surengtoje archeologinėje ekspedicijoje į Galubalio ir Užpjaunio pelkes šalia Balsupių kaimo, netoli Vilkaviškio⁶ (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003). Turėdamas sukauptą pelkių tyrimų patirtį K. Brundza, be jokios abejonės, buvo įsigilinęs į naujausius pelkių tyrimo metodus ir gerai suprato, kad pelkę reikia tirti kompleksškai, t. y. botaniškai, geografiškai ir geologiškai. Kai 1934 m. prof. V. Vilkaitis pradėjo kalbinti Žemės ūkio akademijos mokslininkus tirti Kamanų pelkę, K. Brundza buvo tarp pirmųjų, su kuriais V. Vilkaitis aptarė planus. Prisiminimuose K. Brundza rašo, kad V. Vilkaitis vis ragino imtis Kamanų tyrimo, kartu jie diskutavo, ar Žemės ūkio akademijos mokslininkai turėtų tirti pelkę, juk darbai nebuvo susiję su žemės ūkiu (Brundza 1991). Apsisprendus tirti Kamanų pelkę, K. Brundza buvo vienas aktyviausių darbų organizatorių, augalų rūšių ir bendrijų tyrėjų, o vėliau, surinkus visą medžiagą ir ją išanalizavus, ir Kamanų monografijos redaktorius (Brundza 1936). Būdamas jaunas, energingas, tikėdamas europinio lygio monografijos svarba, K. Brundza ragino rašyti monografiją vokiečių kalba, kad duomenys pasiektų kuo daugiau pelkių tyrimų specialistų Europoje (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003). Nors šis K. Brundzos pasiūlymas ir nebuvo priimtas daugumos autorių, 1936 m. monografijoje „Kamanos. Geobotaniška studija“, publikuotoje lietuvių kalba, yra išsamios visų skyrių santraukos vokiečių kalba (Brundza 1936).

3 Paul William Thomson (1892–1957) – vokiečių kilmės Estijos geologas ir palinologas. Studijavo Sankt Peterburgo universiteto Gamtos mokslų fakultete. 1927 m. Latvijos universitete apgynė gamtos mokslų daktaro disertaciją. Dirbo Tartu universitete. Tapo žymiu paleontologu, žiedadulkių, durpynų ir akmens anglies stratigrafijos specialistu. 1939 m. išvyko iš Estijos, dirbo įvairiuose Vokietijos universitetuose (EE 2024).

4 Prisiminimuose Gabijauriško pelkę K. Brundza vadina Gabiaurیشko pelke.

5 Deja, parengtas rankraštis nebuvo atspausdintas. Šiuo metu jis yra saugomas Lietuvos centriname valstybės archyve K. Brundzos šeimos dokumentų fonde R-479, apyrašas 1, byla 1.

6 K. Brundzos ekspedicijos įspūdžių aprašymai yra saugomi Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (E17-368).

1939 m. V. Vilkaičiui prakalbus apie Šepetos aukštapelkės tyrimus, K. Brundza jau be didelių raginimų ėmėsi iniciatyvos. Kaip jis pats prisimena, nesinorėjo prarasti igūdžių, be to, domino sausesnės⁷ pelkės landšaftas ir augalų bendrijų įvairovė (Brundza 1991). Jis subūrė kolektyvą, vadovavo augalų tyrimams, redagavo visą medžiagą (Brundza 1940). Monografiją „Šepeta. Aukštapelkio monografija“ sudaro 203 puslapiai, iš kurių per 100 parašė K. Brundza: jis aprašė augalų bendrijas, kurių monografijoje minima 49, kartu su kitais tyrėjais sudarė augalų sąrašus, su Eriku Purvinu parengė Šepetos augalijos žemėlapi. 1941 m. Kamanų pelkės tyrimų pagrindu K. Brundza apgynė daktaro disertaciją „Kamanų stratigrafija, hidrografija ir augalija“, už kurią jam buvo suteiktas mokslų daktaro laipsnis (Klimavičiūtė 2002).

Pokariu, pasikeitus mokslo institucijų struktūrai Lietuvoje, K. Brundza dirbo įvairiose mokslo įstaigose – Lietuvos žemės ūkio akademijoje vadovavo botanikos katedroms⁸, Lietuvos mokslų akademijos Biologijos institute – Botanikos sektoriui, vėliau, Lietuvos mokslų akademijos Botanikos institute – Floros ir geobotanikos sektoriui, dėstė Vilniaus valstybiniame pedagoginiame institute (Ričkienė 2003). Jo mokslinių tyrimų spektras buvo platus: kartu su bendradarbiais jis tyrė Nemuno žemupio užliejamas pievas (Brundza 1954, 1955), Rytų Lietuvos pievas ir žemapelkes (Brundza 1958), atliko Lietuvos teritorijos geobotaninį suskirstymą⁹ (Brundza 1962), kartu su kitais botanikais rengė leidinį „Lietuvos TSR flora“, daug dėmesio skyrė pirmajam, antrajam ir trečiajam tomams redaguoti (Minkevičius 1959, 1963, 1976). 1962 m. ilgamečių darbų pagrindu jis apgynė daktaro disertaciją „Geobotaniniai, fitopatologiniai ir mikrobiologiniai tyrimai Lietuvos TSR teritorijoje“ (Brundza 1963)¹⁰. K. Brundza buvo labai įvairiapusė asmenybė, jį domino labai daug dalykų – Lietuvos augalai, bendrijos, jų sąryšis su landšaftu, priklausomybė nuo ekologinių sąlygų, parazitiniai grybai, mikrobiologija, botaninė terminija ir bibliografija, botanikos mokslo istorija (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003; Ričkienė 2003).

Vincas Vilkaitis – Kamanų ir Šepetos aukštapelkių kompleksinių tyrimų iniciatorius, kolektyvo vienytojas, dumblių tyrinėtojas (3 pav.).

Kai Vincas Vilkaitis¹¹, gimęs XIX a. pabaigoje, 1912 m. baigė gimnaziją, Lietuva buvo Rusijos imperijos sudėtyje, jos teritorijoje nebuvo mokslo įstaigų, todėl jaunimui, siekiamam studijuoti universitetuose, teko vykti į kaimynines šalis. 1912 m. V. Vilkaitis pradėjo gamtos mokslų studijas Peterburgo universitete, vėliau, 1920 m., jis išvyko į Vokietiją. Berlyne jis įsidarbino Berlyno Frydricho Vilhelmo universiteto Botanikos muziejuje ir užsirašė laivuoju klausytoju universitete (Klimavičiūtė 2002). 1921 m. V. Vilkaitis buvo priimtas į Berlyno universiteto Filosofijos fakulteto Gamtos skyrių, kuriame studijavo iki 1924 metų (Motuzas 1991; Klimavičiūtė 2002). 1924 m. jis gavo Berlyno universiteto baigimo pažymėjimą. Tais pačiais metais V. Vilkaitis kartu su kolegomis vokiečiais

7 Šepetos aukštapelkė yra labiau nutolusi nuo Baltijos jūros nei Kamanos.

8 Pokariu Lietuvos žemės ūkio akademijos Botanikos katedros pavadinimas keitėsi į Botanikos ir mikrobiologijos katedrą, nuo 1963 m. katedra vėl buvo pavadinta Botanikos katedra (Ričkienė 2003).

9 K. Brundzos atliktas Lietuvos teritorijos geobotaninis suskirstymas paremtas augalų bendrijų pasiskirstymu, priklausomai nuo landšafto ypatybių (Ričkienė 2003).

10 1963 m. jam buvo suteiktas biologijos mokslų daktaro laipsnis (tai buvo aukščiausias mokslo laipsnis Sovietų Sąjungoje), o 1964 m. – botanikos ir mikrobiologijos profesoriaus pedagoginis vardas (Klimavičiūtė, Ričkienė 2003).

11 Vincas Vilkaitis gimė 1892 m. sausio 16 d. Kybartuose, Vilkaviškio apskrityje (Motuzas 1991).

H. Reimersu ir K. Huecku¹² atvyko į Lietuvą tirti Kamanų, Tyrulių, Sulinkių, Didžiosios Plynės pelkių. Šiose ekspedicijose V. Vilkaitis rinko *dvyniečių* dumblių pavyzdžius¹³, jo kolegos domėjosi vandens augalais bei jų bendrijomis (Klimavičiūtė 2002; Motuzas 1991). 1925 m., grįžęs į Berlyno universitetą, V. Vilkaitis apgynė darbą apie Brandenburgo srities *Desmidiaceae* dumblius, įgijo filosofijos mokslų daktaro laipsnį (Motuzas 1991). Gavęs diplomą, 1925 m. jis grįžo į Lietuvą. 1924 m. įkūrus Žemės ūkio akademiją Dotnuvoje, joje trūko patyrusių specialistų, todėl V. Vilkaitis buvo priimtas dirbti Taikomosios botanikos katedros ir Augalų apsaugos stoties Dotnuvoje vadovu (Klimavičiūtė 2002). Po dešimties metų, 1934 m., jis tapo Žemės ūkio akademijos rektoriumi, šias pareigas ėjo iki 1940 m. (Klimavičiūtė 2002; Motuzas 1991). Žemės ūkio mokslo uždaviniai Lietuvoje iš esmės pakeitė V. Vilkaičio jaunystėje pradėtą mokslinių tyrimų kryptį. *Dvyniečių* dumblių tyrimai liko užmarštyje, nes reikėjo formuoti žemės ūkio mokslui aktualias tyrimų kryptis. V. Vilkaičio iniciatyva Lietuvoje buvo pradėti fitopatologijos tyrimai, renkama medžiaga apie augalų ligas. Nuo 1929 m. V. Vilkaitis skaitė fitopatologijos discipliną Žemės ūkio akademijos studentams (Klimavičiūtė 2002; Motuzas 1991). Augalų patologijų tyrimų specialistai V. Vilkaitį laiko Lietuvos eksperimentinės žemės ūkio fitopatologijos pradininku, ištyrusiu augalų ligų biologiją, paplitimo dėsninumus bei kovos su ligomis priemones (Žuklienė 1991).

Tačiau atrodo, kad jaunystėje, Berlyno universitete įgyta dumblių tyrimų patirtis, draugystė su vokiečiais pelkių tyrinėtojais nedavė V. Vilkaičiui ramybės. K. Brundza savo prisiminimuose mini, kad pelkėtyros darbas rektoriumi V. Vilkaičiui buvo naudingas, kaip geras, turiningas atokvėpis (Brundza 1991). Tad būdamas Žemės ūkio akademijos rektoriumi, jis dėjo visas pastangas pelkių tyrimams Lietuvoje plėtoti. K. Brundza prisiminimuose rašo, kad nors ir buvo abejonių dėl pelkių tyrimų Žemės ūkio akademijoje, nes tai galbūt per mažai su žemės ūkio tyrimais susiję darbai, V. Vilkaitis nenusileido, vis ragino bendradarbius, kalbėjo, įtikinėjo, kol jie sutiko tirti Kamanas (Brundza 1991). 1934 ir

3 pav. Vincas Vilkaitis, portretinė nuotrauka. Savininkas: Lietuvos augalų fiziologų draugijos biblioteka. Gamtos tyrimų centras.

Fig. 3. Vincas Vilkaitis, a portrait photograph. The photograph is owned by the Library of the Lithuanian Society of Plant Physiologists, Nature Research Centre.

¹² Apie šių mokslininkų darbus plačiau rašoma šios knygos straipsnyje „Eriko Purvino ir Kazio Brundzos prisiminimai apie Šepetos ir kitų Lietuvos pelkių tyrimus tarpukariu ir Antrojo pasaulinio karo metais“.

¹³ Tos pačios šeimos dumblius V. Vilkaitis tyrė studijuodamas Berlyno universitete.

1935 m., kol pelkė dar buvo nepaliesta žmogaus veiklos, V. Vilkaitis į ekspedicijas pakvietė įvairių mokslo sričių – botanikos, geologijos, agrochemijos – specialistus. Taip lietuvių mokslininkų kolektyvas kompleksiskai ištyrė Lietuvos šiaurės vakaruose, Akmenės rajone, esančią Kamanų pelkę, parengė monografiją, joje aprašė pelkės geografiją, stratigrafiją ir augaliją. 1937 m. V. Vilkaitis jau skubėjo rinkti ir tirti Lietuvos šiaurės rytuose esančios Šepetos pelkės *dvyniečius* dumbliaus, tarsi nurodydamas, kad ši pelkė taip pat turi būti kompleksiskai ištirta¹⁴. Kamanų ir Šepetos pelkių tyrimus apibendrinančių monografių redaktorius K. Brundza pripažįsta, kad jei nebūtų buvę profesoriaus V. Vilkaičio, niekas nebūtų atlikęs Kamanų ir Šepetos aukštapelkių geobotaninių tyrimų, išgarsinusių Žemės ūkio akademiją (Brundza 1991). Daug mokslui palankių iniciatyvų turėjusio V. Vilkaičio gyvenimas baigėsi tragiškai. 1941 m. birželio 14 d. jis su šeima buvo ištremtas į Sibirą, Altajaus kraštą. 1943 m. mirė Trofimovsko saloje, Sibire (Motuzas 1991).

Pelkė, kurią dar mažai palietė melioracija, yra nepriklausomas, save kuriantis landšafto elementas. Čia vanduo, reljefas ir augalija sudaro tokią darną, kad, žinodami apie vieną komponentą, visada pasakysi, koks yra antras ir trečias (Brundza 1975). Pelkės plotas, reljefas, hidrokompleksai, vandens cheminė sudėtis – būtini duomenys visapusiam pelkės vertinimui. Atlikti hidrokompleksų ir vandens tyrimus V. Vilkaitis pakvietė kolegą iš Agrochemijos ir geognozijos (vėliau geologijos) katedros, dirvožemininką profesorių Viktorą Ruokį, pastarasis į pagalbą pasikvietė katedros bendradarbius – Mečį Žemaitį, Joną Grigą ir Juozą Juodį¹⁵.

Viktoras Ruokis¹⁶ Šepetos pelkės tyrimo ekspedicijos metu buvo subrendęs 55 metų mokslininkas. Gimęs XIX a. pabaigoje, baigęs gimnaziją, V. Ruokis mokėsi Rusijos mokslo įstaigose. 1912 m. baigęs Odesos universitetą, jis įgijo chemiko, 1914 m. – baigęs Maskvos žemės ūkio institutą, dirvožemininko tyrimų patirties (Danilevičius, Motuzas 1982). 1918 m. V. Ruokis sugrįžo į Lietuvą ir 1919 m. ėmėsi Dotnuvos vidurinės žemės ir miškų ūkio mokyklos atkūrimo, iki 1920 m. jai vadovavo¹⁷. Nuo 1924 m. V. Ruokis dirbo Žemės ūkio akademijoje Agrochemijos ir geognozijos katedroje (Danilevičius, Motuzas 1982; Motuzas 2010)¹⁸. Tuo metu katedroje personalo buvo nedaug, tad, kai 1934 m. V. Vilkaitis pakvietė V. Ruokį tirti Kamanų vandens kompleksų ir vandens kokybę, jis į talką pasikvietė laborantą Mečį Žemaitį¹⁹, kuris, tik prieš metus, 1933 m., stažavo Švedijos Baltijos institute, klausė taikomosios kvartero geologijos kursą bei instituto bandymų stotyse tyrė

14 1937 m. valstybės planuose buvo numatomas plataus masto pelkių sausinimas. Prie Šepetos pelkės pieno įmonės „Pienocentras“ planavo pastatyti durpių kraiko fabriką. Plačiau apie tai rašoma straipsnyje „Šepetos pelkės tyrimų istorija XX a. pirmoje pusėje“.

15 K. Brundza prisiminimuose Juozą Juodį mini kaip matininką. Literatūroje yra paskelbta duomenų apie žemėtvarkininką Juozą Juodį, tačiau nesame tikri, ar tai tas pats asmuo, kuris tyrė ir aprašė Kamanų ir Šepetos aukštapelkių reljefą.

16 Viktoras Ruokis gimė 1885 m. kovo 11 d. Daubariškėleje, Daugėlišio vlsč., Švenčionių aps. 1898–1902 m. mokėsi Švenčionių miesto mokykloje (Danilevičius, Motuzas 1982).

17 Vėliau ši mokykla buvo pertvarkyta į Žemės ūkio technikumą, 1922–1926 m. V. Ruokis joje dėstė chemiją, agrochemiją, geologiją ir dirvotyrą (Danilevičius, Motuzas 1982).

18 V. Ruokis XX a. pradžioje buvo vienintelis tikras žemių sudėties žinovas Lietuvoje (Danilevičius, Motuzas 1982).

19 M. Žemaitis gimė 1903 m. sausio 3 d. Purnės kaime, Giedraičių vlsč., Ukmergės aps. 1925–1929 m. M. Žemaitis buvo Žemės ūkio akademijos Žemės dirbimo sekcijos kurso klausytojas. Dar būdamas studentu, 1928 m., jis pradėjo dirbti Žemės ūkio akademijos Agronominės chemijos ir geognozijos (dabar – geologija) katedroje laborantu (Motuzas, Žemaitis 1999). 1933 m. jis stažavo Švedijos Baltijos institute, klausė taikomosios kvartero geologijos kursą bei instituto bandymų stotyse tyrė dirvožemius (Žemės ūkio akademija apyskaita 1924–1934).

dirvožemius (Žemės ūkio akademi-
ja apyskaita 1924–1934). J. Grigas²⁰
tuo metu buvo chemikas. Jie visi
kartu atliko tiek Kamanų, tiek Še-
petos pelkių vandens cheminę analizę.
J. Juodis aprašė dugno reljefą, didu-
mą ir durpinės masės kiekį.

Po Antrojo pasaulinio karo V.
Ruokis liko dirbti Lietuvos žemės
ūkio akademijoje, ilgus metus va-
dovavo Dirvotyros ir agrochemijos
katedrai (Danilevičius, Motuzas
1982). Kartu su agrochemiku Bro-
niumi Baginsku jis vadovavo Lietu-
vos dirvožemių tyrimo ekspedicijai.
1951 m. su kitais mokslininkais pa-
rengė pirmąjį Lietuvos dirvožemių
žemėlapį (Danilevičius, Motuzas
1982; Motuzas 2010). M. Žemaičio
mokslinė karjera, nespėjusi išsibėgė-
ti, tragiškai nutrūko kaip ir profeso-
riaus V. Vilkaičio. 1941 m. birželio
15 d. jis buvo suimtas ir ištremtas į
Krasnojarsko kraštą, ten ir mirė. Jo
mirties data nežinoma (Motuzas,
Žemaitis 1999).

Erikas Purvinas²¹ – vienas iš Še-
petos pelkės augalų tyrinėtojų, parašęs Šepetos pelkės tyrimų istoriją, aprašęs saman-
as, kartu su kitais mokslininkais sudaręs pelkės augalų sąrašą (4 pav.). Tiriant Šepetos pelkę,
1940 m. E. Purvinui buvo 32 m. Jis pirmus metus dirbo Žemės ūkio akademijos Taiko-
mosios botanikos katedroje. E. Purvinas gimė Klaipėdoje, kaip pats rašo: *gimiau 1908 m.
pabaigoje, vadinasi prieš porą Pasaulinių karų. Abu tėvai kaimiečiai, tačiau daugiausiai
jau vienkiemiais – į ūkius pasiskirsčiusiose sodybose. Dėl gausių šeimų jie turėjo ir sklypų
(geriau sutvarkytų, žinoma stropaus darbo dėka). Iki 1920 m. Klaipėdos kraštas buvo val-
domas „Bismarkinės Vokietijos“, nežiūrint to, kad tai buvo „Mažoji Lietuva“²², o ypač Klai-*

4 pav. Botanikas Erikas Purvinas 1980 m.: [negatyvas]
Autorius: Fotografas Bernardas Aleknavičius (1930-08-
21–2020-11-29). Išleista: 1980-08-28. Savininko teisės:
Klaipėdos apskrities Ievos Simonaitytės viešoji biblioteka.
Objekto panaudojimo teisės: CCBYNCND.

*Fig. 4. Portrait photograph of the botanist Erikas Purvinas
1980 : [the negative of the photograph]. Photo by Bernar-
das Aleknavičius (1930-08-21- 2020-11-29). Release date:
1980-08-28. The photograph is owned by the Klaipėda
County I. Simonaitytė Public Library. The right-of-use hol-
der is CCBYNCND.*

²⁰Mūsų paieškų apie Joną Grigą, asistavusį Viktorui Ruokiui ir tyrusį Šepetos vandenį, rezultatas buvo labai men-
kas. Žemės ūkio akademijos apyskaitos duomenimis, J. Grigas 1934 m., išlaikydamas diplominius egzaminus,
baigė Žemės ūkio akademijos Žemės ūkio dirbimo sekciją. Vėlesni literatūros duomenys mini, kad 1943 m., būda-
mas Chemijos katedros vyresnioju asistentu, J. Grigas apgynė mokslų daktaro disertaciją apie bakterijų kultūrą
pašarams rauginti (Motuzas 2016). Daugiau duomenų apie J. Grigą neradome.

²¹Erikas Purvinas gimė 1908 m. gruodžio 14 d. Klaipėdoje (Šlapauskas 2008).

²²Dalis dabartinės Lietuvos teritorijos – Klaipėdos, Šilutės, Tauragės, Kretingos rajonai, Pagėgių savivaldybė,
Klaipėdos ir Neringos miestai – nuo XVI a. pradžios iki XIX a. antrosios pusės priklausė Prūsijos karalystei, nuo
XIX a. antrosios pusės iki 1923 m. – Vokietijos imperijai. 1923–1939 m. minėta teritorija buvo priskirta Lietuvai,
1939–1945 m. – Vokietijai, o po Antrojo pasaulinio karo – Lietuvos TSR. Šios vietovės sudarė istorinės srities,
vadinamos Mažąja Lietuva, dalį, 1923–1939 m. vadintą Klaipėdos kraštu (Matulevičius, Kaunas 2024).

pėdos apylinkėse, daugelis kalbėjo šeimose savo kaimiška žemaitiška kalba. Antrojo XX a. dešimtmečio pradžioje E. Purvinas baigė Klaipėdos lietuviškąją gimnaziją. Kadangi arčiau namų buvo Karaliaučiaus universitetas, jame ir pradėjo studijuoti gamtos mokslus. Jam įstrigo atmintin, Karaliaučiaus universiteto garsaus profesoriaus dr. Mezo²³ pradinės paskaitos, panašios į demonstravimą. Sakoma, jog tai būdinga Vokietijos mokyklai. Štai, jau senukas tituluotas profesorius, o greta prie demonstravimo stalo kuklus pagyvenę demonstratorius, t. y. tik įpratęs tiksliai, profesionaliai kalbant, rodyti, kaip, pvz., spalvotas vanduo kyla augalo stiebu arba kt.

Po kelerių metų E. Purvinas perėjo į Lietuvos universitetą (nuo 1930 m. – Vytauto Didžiojo universitetas). 1929 m. rudenį priimtas į Lietuvos universiteto Gamtos ir Matematikos mokslų fakultetą nedvejodamas pasirinkau bendrąją, vėliau botanikos ir zoologijos specialybes. Nežiūrint į tai, kad pats prof. Tadas Ivanauskas vedė bendrosios zoologijos užsiėmimus, nuo antrojo semestro daugiau dėmesio kreipiau į augalų anatomiją. Botaniniai darbai ir vykimas į botanikos sodą Aukštojoje Fredoje nulėmė mano studijų kryptį. Nuširdžiai asistentės Onos Lideikytės-Šopauskienės²⁴ ir doc. Liudo Vailionio²⁵ vedami laboratoriniai darbai, kur baigiant kurso dalį reikėjo savarankiškai spręsti porą uždavinių, man patiko.

1936 m. E. Purvinas, apgynęs diplominį darbą „Augmenijos pasiskirstymas Preilos apylinkėse“, baigė Vytauto Didžiojo universitetą. Įgijęs diplomą, grįžo į Klaipėdą. 1935–1939 m. E. Purvinas dirbo Vytauto Didžiojo gimnazijoje ir suaugusiųjų kursuose Klaipėdoje ir Palangoje. 1939 m. jis buvo priimtas dirbti asistentu į Žemės ūkio akademijos Taikomosios botanikos katedrą (Šlapakauskas 1999, 2008; Stanys, Šlapakauskas 2008). Tad kaip E. Purvinas papuolė į kolektyvą, kuris tyrė Šepetos pelkę? Galima numanyti, kad, kadangi Taikomosios botanikos katedrai vadovavo K. Brundza, kartu su V. Vilkaičiu besirūpinęs Šepetos tyrimu, o E. Purvinas buvo profesionalus botanikas, jį, kaip floros žinovą, bendradarbiai ir pakvietė tirti Šepetos pelkės augalų. Rengiant monografiją kolegos jam patikėjo aprašyti sudėtingą augalų grupę – samanas, parašyti Šepetos tyrimų istoriją bei talkininkauti K. Brundzai sudarant Šepetos augalijos žemėlapi (Brundza 1940). Šepetos pelkės tyrimai E. Purvinui buvo lemiami siekiant botaniko karjeros. 1940 m. už Šepetos aukštapelkės augalijos tyrimus jam buvo suteiktas mokslų daktaro laipsnis (Šlapakauskas 2008; Stanys, Šlapakauskas 2008). Po Antrojo pasaulinio karo E. Purvinas liko

²³Šio profesoriaus tapatybės nustatyti nepavyko.

²⁴Albina Lideikytė-Šopauskienė nuo 1924 m. studijavo Lietuvos universitete zoologijos kursą. 1929 m. pradėjo dirbti Vytauto Didžiojo universitete Augalų anatomijos ir fiziologijos kabinete laborante, vėliau tapo asistente ir vyresniąja asistente. Vadovavo biologų, medikų, farmacininkų ir zoologų praktikos darbams. Tyrė piliakalnių javus. Perkėlus Vytauto Didžiojo universiteto Matematikos ir gamtos fakultetą į Vilnių, ji persikėlė kartu. Toliau biologams ir farmacininkams vedė augalų anatomijos ir morfologijos darbus. Nuo 1944 m. dirbo Kauno medicinos instituto Farmakognozijos ir botanikos katedroje (Klimavičiūtė 2002).

²⁵Liudas Vailionis, žymus augalų anatomas, kūręs Lietuvos universitetą, dirbęs Vytauto Didžiojo universitete. 1914 m. baigęs Jogailos universiteto Filosofijos fakultetą, dirbo Jogailos universiteto Agronomijos skyriaus Selekcijos stotyje, Plocko augalų tyrimo stotyje. 1919 m. grįžo į Lietuvą, dirbo Saulės gimnazijoje ir Gamtos tyrimų stotyje, dalyvavo kuriant Aukštuosius kursus, Gamtos skyriuje dėstė botaniką. 1922–1939 m. – Lietuvos universiteto ir Vytauto Didžiojo universiteto Botanikos katedros docentas, Augalų anatomijos ir fiziologijos kabineto vadovas, 1939 m. – ekstraordinarinis profesorius. Atliko augalų anatomijos ir fiziologijos bei floristikos tyrimus. Tyrė beržų rėtą, Nemuno dumblius. Savo lėšomis parengė ir publikavo leidinį „Lietuviškas botanikos žodynas“ (Klimavičiūtė 2002; Vailionytė 2011).

dirbti Lietuvos žemės ūkio akademijoje botanikos katedrose²⁶ (Ričkienė 2003). Jis dėstė pagrindines botanikos disciplinas, tyrė Lietuvos pelkes: durpių susidarymą ir tipologiją, pelkių tipologiją ir rajonavimą (Purvinas, Seibutis 1957); aprašė Palemono apylinkių, Nemuno lankų ir šlaitų, Kauno marių zonos ir Jiesios landšaftinio draustinio augalus, gilinosi į parazitinių grybų savybes – ištyrė rauplėgrybio (*Venturia*) biologiją, jo plitimo ypatybes Lietuvoje (Ričkienė 2003; Šlapakauskas 2008); bendradarbiavo rengiant veikalo „Lietuvos TSR flora“ II ir V tomus (Minkevičius 1963, 1976); domėjosi retais ir nykstančiais augalais (Šlapakauskas 2008).

Jonas Vengris²⁷ – Šepetos pelkės augalų tyrėjas, atrodo, iki šio tyrimo jokia patirtimi nesusijęs su pelkių augalų tyrimais. 1936 m. jis baigė Lietuvos žemės ūkio akademiją, stažavo Bonos ir Halės universitetuose (VLE 2024). 1939 m., apgynęs mokslinį darbą apie virusines bulvių ligas (vok. *Praktische Auswirkungen der Viruskrankheiten bei Kartoffeln*) Bonos universitete ir įgijęs agronomijos mokslų daktaro laipsnį, jis grįžo dirbti į Lietuvą (Stancevičius, Bogužas 1999). Šepetos pelkės tyrimo metu, 1940 m., J. Vengris buvo Žemdirbystės katedros vedėjas. Šiuo metu tik galima numatyti, kad J. Vengris domėjosi augalų įvairove, o floros tyrėjų Žemės ūkio akademijoje trūko, todėl jis buvo pakviestas tirti Šepetos augalų. Kartu su K. Brundza, E. Purvinu ir V. Vilkaičiu J. Vengris sudarė Šepetos augalų sąrašą. Po Antrojo pasaulinio karo J. Vengris pasitraukė į Vokietiją, vėliau išvyko į JAV (Stancevičius, Bogužas 1999).

Žemės ūkio akademija – pelkių tyrimų lopšys

Institucijos mokslinių tyrimų kryptį dažniausiai lemia keletas kriterijų, t. y. kokios kryptys ir tyrimų tendencijos vyrauja tam tikru laikotarpiu bendrąja mokslo vystymosi prasme, kokios praktinės naudos laukiama iš mokslinių tyrimų ir kokių mokslinių tyrimų sričių specialistai dirba institucijoje.

XX a. pradžioje Europoje pelkės buvo tiriamos dėl praktinės naudos. Europos valstybių valdžia skatino ieškoti naujų energijos ir statybinių išteklių. Dūrpės buvo vertinamos kaip medžiaga, naudinga kraikui, kurui ir kitoms ūkio reikmėms. Taigi, pirmiausia valdžia rodė iniciatyvą iširti durpynus ir jų ūkinę naudą. Europoje nuo XX a. pradžios prieš pradėdant naudoti durpyną buvo atliekami jo tyrimai. Iki XX a. vidurio Europoje jau buvo susiformavusios dvi skirtingos pelkių tyrimo koncepcijos. Viena jų buvo paremta požiūriu, kad pelkė yra botanikos objektas, todėl buvo aprašomos tik augalų rūšys ir bendrijos; kita, paremta A. C. Weberio Aukštumalos pelkės samprata, kad pelkė yra gamti-

26 Pokariu Lietuvos žemės ūkio akademijos Botanikos katedros pavadinimas keitėsi į Botanikos ir mikrobiologijos katedrą, nuo 1963 m. katedra vėl buvo pavadinta Botanikos katedra (Ričkienė 2003).

27 J. Vengris gimė 1909 m. kovo 26 d. Deglėnuose, Pušaloto valsčiuje. 1930 m. baigė Panevėžio mokytojų seminariją. 1941–1944 m. J. Vengris ėjo Žemės ūkio akademijos Žemdirbystės katedros vedėjo pareigas, 1943 m. tapo docentu. Antrojo pasaulinio karo pabaigoje (1944 m.) J. Vengris pasitraukė į Vokietiją (Stancevičius, Bogužas 1999). 1946–1949 m. ėjo ekstraordinarinio profesoriaus pareigas Pabaltijo universitete Pineberge (prie Hamburgo), 1948–1949 m. – šio universiteto Žemės ūkio fakulteto dekanas. 1949 m. J. Vengris iš Vokietijos išvyko į Jungtines Amerikos Valstijas ir iki 1981 m. dirbo Masačusetso valstijos universitete Amherste. 1963 m. tapo profesoriumi (Stancevičius, Bogužas 1999). 1989 m. J. Vengris buvo išrinktas Lietuvos agronomų sąjungos garbės nariu, 1993 m. Lietuvos žemės ūkio akademijos taryba už aukštosios mokyklos Dotnuvoje puoselėjimą, herbologinius tyrimus ir aktyvią pedagoginę veiklą užsienyje sutiekė Jonui Vengriui garbės daktaro (*Doctor Honoris Causa*) vardą (Stancevičius, Bogužas 1999).

nis kompleksas, todėl buvo tiriama įvairiapusiškai, taikant įvairių mokslo sričių metodus (Weber 1902; Paasio 1933, 1939).

XX a. pradžioje Lietuvos valstybė ragino tirti durpių išteklius. Ateityje buvo planuojama sausinti šlapžemes, jas paversti ganyklomis, o durpynuose kasti durpes ir jas panaudoti ūkio reikmėms, t. y. kurui, kraikui ir kt. Mokslininkų gamtinių požūrių išteklių buvo kiek kitoks nei ūkininkų. Visų jų noras buvo iširti pelkių gamtą, iki pradėdant jas naudoti. Turbūt atsitiktinai susiklostė, kad du Žemės ūkio akademijos mokslininkai – V. Vilkaitis ir K. Brundza – turėjo pelkių tyrimo patirties kartu su vokiečių mokslininkais. V. Vilkaitis mokėsi Berlyno universitete, tyrė dažnus pelkių augalus – dumblius ir dalyvavo keliose pelkių tyrimo ekspedicijose. K. Brundza lydėjo tyrimo ekspedicijose iš Estijos atvykusį vokiečių P. Thomsoną, iš jo mokėsi pelkių tyrimo metodų. Nenuostabu, kad pastarieji buvo susipažinę su A. Weberio darbu Aukštumalos pelkėje. Kiti Šepetos tyrėjai – V. Ruokis, E. Purvinas ir J. Vengris – greičiausiai prie šių darbų prisijungė dėl pirmųjų entuziazmo ir pakvietimo dirbti kartu. Tai, kad buvo publikuotos monografijos „Kamanos. Geologiškai botaniška studija“ ir „Šepeta. Aukštapelkio monografija“, liudija, kad kolektyvas buvo labai profesionalus ir pajėgus tirti Lietuvos pelkes, o jų pasirinkta geobotaninė tyrimų kryptis (pagal Weber (1902) leido kompleksiskai iširti visą gamtinį kompleksą. Tuo Žemės ūkio akademijos mokslininkų darbai skyrėsi nuo Vytauto Didžiojo universiteto botanikų darbų, kurie pelkes tyrė tik botaniniu požūriu²⁸.

Karo metai, trys okupacijos (1940–1941 m. sovietų, 1941–1944 m. nacistinės Vokietijos, 1944–1990 m. sovietų) pakoregavo kolektyvo sudėtį. Du Šepetos tyrimų grupės nariai – V. Vilkaitis ir M. Žemaitis – buvo ištremiti į Sibirą, J. Vengris emigravo į JAV, kiti liko dirbti Lietuvoje. Galbūt K. Brundza ir būtų buvęs pajėgus organizuoti pelkių tyrimus pokario Lietuvoje, tačiau Lietuva buvo okupuota Sovietų Sąjungos, buvo pertvarkyta jos mokslo institucijų struktūra ir mokslo tiriamųjų darbų skirstymas bei administravimas. Pirmaisiais pokario metais pelkių tyrimai dar buvo priskirti vykdyti Lietuvos SSR mokslų akademijos Biologijos institutui, šiame institute Botanikos sektoriuje dirbo buvę Šepetos tyrėjai K. Brundza ir E. Purvinas (Ričkienė 2003), tačiau po metų kitų pelkių tyrimai buvo paskirti vykdyti Geologijos ir geografijos instituto darbuotojams (Brundza 1977). Pokariu tiek K. Brundza (Brundza 1961), tiek E. Purvinas (Purvinas 1955, 1956, 1958; Purvinas, Seibutis 1957) paskelbė medžiagos apie pelkių tyrimus; tačiau kompleksinių pelkių tyrimų jie neorganizavo. E. Purvinas dalyvavo keliuose pelkių tyrimuose kartu su geografu A. Seibučiu, tačiau pelkėtyra nebuvo jo pagrindinė tyrimų kryptis. XX a. antroje pusėje jau geografų atliktuose darbuose (Seibutis 1958) išliko Žemės ūkio akademijos mokslininkų taikytas kompleksinis pelkių tyrimo metodas, t. y. buvo išlaikytas tyrimo krypties tęstinumas, o tai mokslo istorijos požūriu yra vertinamas kaip svarbiausias dalykas ilgalaikėje mokslo vystymosi perspektyvoje.

Padėka

Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutartis Nr. S-LIP-22-63).

²⁸ Apie Vytauto Didžiojo universiteto botanikų darbus Šepetoje rašoma šios knygos straipsnyje „Šepetos tyrimų istorija XX a. pirmoje pusėje“.

Santrumpos

- LCVA – Lietuvos centrinis valstybės archyvas
F. – fondas
ap. – apyrašas
b. – byla
l. – lapas

Literatūra

- Brundza K. (red.), 1936: Kamanos. Geologiškai botaniška studija. – Žemės ūkio akademijos metraštis, 10 (3–4): 1–411.
- Brundza K. (red.), 1940: Šepeta. Aukštapelkio monografija. – Žemės ūkio akademijos metraštis, 13 (4): 1–203.
- Brundza K., 1975: Turistas eina per pelkes. – Mūsų gamta 7: 14–15.
- Brundza K., 1977: Lietuvos pelkės ir pelkėtyra. – Kn.: Jankevičius K. (red.), Botanikos mokslų pasiekimai tarybų Lietuvoje: 164–171. Vilnius.
- Brundza K., 1961: Geobotanicheskije, fitopatologicheskije i mikrobiologicheskije issledovanija na teritorii Litovskoj SSR. Vilnius.
- Brundza K., 1991: Pelkėtyros entuziastas. – Kn.: Motuzas A. (sud.), Profesorius Vincas Vilkaitis: 72–76. Vilnius.
- EE, 2024: Eesti Entsüklopedia. http://entsyklopeedia.ee/meedia/thompson_benjamin/nene7_page_0604 [žiūrėta 2024-10-30].
- Danilevičius V., Motuzas A., 1982: Profesorius Viktoras Ruokis. Vilnius.
- Klimavičiūtė J., 2002: Botanikos mokslo raida Lietuvoje 1919–1943 m. Vilnius.
- Klimavičiūtė J., Ričkienė A., 2003: Profesoriaus Kazio Brundzos mokslinės veiklos apžvalga. – Kn.: Rašomavičius V., Klimavičiūtė J. (red.), Profesorius Kazys Brundza: 12–36. Vilnius.
- Matulevičius A., Kaunas D., 2024: Mažoji Lietuva. – Visuotinė lietuvių enciklopedija. <https://www.vle.lt/straipsnis/mazoji-lietuva/> [žiūrėta 2024-10-30].
- Minkevičius A. (red.), 1959: Lietuvos TSR flora. I. Vilnius.
- Minkevičius A. (red.), 1963: Lietuvos TSR flora. II. Vilnius.
- Minkevičius A. (red.), 1976: Lietuvos TSR flora. III. Vilnius.
- Motuzas A. (sud.), 1991: Profesorius Vincas Vilkaitis. Vilnius.
- Motuzas A., 1991: Po netekties žyme. – Mokslas ir gyvenimas, 2: 14–16.
- Motuzas A., 2010: Profesoriaus Viktoro Ruokio (1885–1971) sukaktį minint. – Žemės ūkio mokslai, 17(1–2): V–VIII.
- Motuzas A., 2016: Agronomijos mokslinių mokyklų Lietuvoje identifikavimas. Pirmosios disertacijos. – Žemės ūkio mokslai 23(4): I–XII.
- Motuzas A., Žemaitis A., 1999: Dirvotyros ir agrochemijos katedra. – Kn.: Motuzas A., Raudonius S. (red.), Agronomijos fakultetas 1924–1999: 101–122. Kaunas.
- Osvald H., 1923: Die Vegetation des Hochmoores Komosse. Uppsala.
- Paasio I., 1933: Über die Vegetation der Hochmoore Finnlands. – Acta Forestalia Fennica, 39 (3): 1–210.
- Paasio I., 1939: Zur Vegetation der eigentlichen Hochmoore Estlands. – Annales botanici Societatis zoologicae-botanicae Fennicae Vanamo, 11(2): 1–110.

- Purvinas E., 1955: Lietuvos TSR aukštapelkių išgaubtumo reikšmė jų tipams nustatyti. – Moksliniai pranešimai (LTSR Mokslų akademijos Geologijos ir geografijos institutas), 1: 98–106.
- Purvinas E., 1956: Liūnsarginės (*Scheuchzeria*) durpės ir jų kilmiavietės Lietuvos TSR pelkėse. – Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai Serija B, 2(5): 95–104.
- Purvinas E., 1958: Lietuvos TSR kraikinių durpių pelkės ir jų išdėstymas. – Lietuvos žemės ūkio akademijos mokslo darbai, 4: 189–204.
- Purvinas E., Seibutis A., 1957: Pagrindiniai pelkių rajonai Lietuvos TSR teritorijoje. – Lietuvos TSR mokslų akademijos darbai Serija B, 2: 127–141.
- Ričkienė A., 2003: Botanika Lietuvoje 1944–1965 m. Vilnius.
- Seibutis A., 1958: Lietuvos pelkės. – Kn.: Basalykas A. (red.), Lietuvos TSR fizinė geografija: 337–381. Vilnius.
- Šapiraitė S., 1971: Lietuvos botanikos bibliografija 1800–1965. Vilnius.
- Šlapakauskas V., 1999: Botanikos katedra. – Kn.: Motuzas A., Raudonius S. (red.), Agronomijos fakultetas 1924–1999: 88–101. Kaunas.
- Šlapakauskas V., 2003. Profesoriaus akademija. – Kn.: Rašomavičius V., Klimavičiūtė J. (red.), Profesorius Kazys Brundza: 8–12. Vilnius.
- Šlapakauskas V. (sud.), 2008: Botanikas Erikas Purvinas. Akademija (Kauno r.).
- Stancevičius A., Bogužas V., 1999: Žemdirbystės katedra. – Kn.: Motuzas A., Raudonius S. (red.), Agronomijos fakultetas 1924–1999: 168–203. Kaunas.
- Stanys V., Šlapakauskas V., 2008: Augalų tyrimų puoselėtojas docentas Erikas Purvinas (1908 12 14–1999 08 17). – Sodininkystė ir daržininkystė, 27(4): 283–286.
- Vailionis L. (red.), 1938: Lietuviškas botanikos žodynas. I dalis. Kaunas.
- Vailionytė D., 2011: Liudas Vailionis. Kaunas.
- VLE, 2024: Visuotinė lietuvių enciklopedija. <https://www.vle.lt/straipsnis/jonas-vengris/> [žiūrėta 2024-10-30].
- Žemės ūkio akademija 1924–1934, 1934: Žemės ūkio akademijos pirmojo dešimtmečio apyskaita. Kaunas.
- Žuklienė R., 1991: Profesoriaus V. Vilkaičio fitopatologinis palikimas. – Kn.: Motuzas A. (sud.), Profesorius Vincas Vilkaitis: 64–72. Vilnius.

Šepeta mire researchers affiliated with Agriculture Academy

Aurika Ričkienė

SUMMARY

Key words: Academy of Agriculture, bog research, Erikas Purvinas, Jonas Grigas, Jonas Vengris, Juozas Juodis, Kazys Brundza, Viktoras Ruokis, Vincas Vilkaitis.

In the first half of the 20th century, studies of the Šepeta bog were conducted by researchers of both Vytautas Magnus University and Agriculture Academy. Although all research on this subject done at that time is significant, it is the monograph „Šepeta. Monograph on the raised bog“, prepared and published by researchers of the Agriculture Academy, that has the greatest lasting value for the long-term habitat and vegetation monitoring and assessment of changes therein. The data documented in this monograph represent the only extant source of validated information on the surface and water geography, plant diversity and communities of the former Šepeta bog that is now lost. It was the scientific proficiency of two scientists, i.e. Vincas Vilkaitis and Kazys Brundza, that empowered the research team of the Agriculture Academy to conduct the complex research on the mire. Due to the changed historical circumstances after the Second World War, the team of researchers got disbanded and was never reunited.